

Людмила Штефан

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету, м. Вінниця

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Малий та середній бізнес є важливим елементом економіки будь-якої країни. Розвинуті країни активно підтримують розвиток підприємництва, надаючи доступ до фінансових ресурсів, адже малий та середній бізнес сприяє створенню робочих місць, підвищенню конкурентоспроможності та інноваційності економіки. Досвід країн світу у сфері кредитування малого та середнього бізнесу може стати прикладом для України та інших країн, що розвиваються. Розглянемо ключові моделі та практики, що застосовуються у різних країнах для забезпечення доступу малого та середнього бізнесу до фінансування.

У США малий та середній бізнес активно підтримується через державну програму гарантій кредитування, яку реалізує Small Business Administration (SBA). SBA – федеральне агентство, яке підтримує малий бізнес в США. SBA надає гарантії за позиками, що дозволяє бізнесам залучати фінансування за більш вигідними умовами. Головна мета SBA – зробити кредити доступними для тих підприємців, які інакше могли б не отримати їх через високі ризики або відсутність застави. SBA не видає кредити безпосередньо, а співпрацює з комерційними банками, кредитними спілками та іншими фінансовими установами.

Основні програми, які реалізує Small Business Administration [1]:

- 7 Loan Program – це найбільш популярна програма кредитування, яка пропонує позики на будь-які бізнес-потреби, включаючи оборотні кошти, купівлю обладнання та нерухомості;
- 504 Loan Program – програма націлена на довгострокові інвестиції, наприклад, купівлю комерційної нерухомості чи обладнання.

Мікрокредитування в США орієнтоване на підтримку дрібних підприємств, які потребують невеликого фінансування для початкових витрат або для покриття короткострокових потреб. Мікропозики часто видаються недержавними організаціями, а також через програму Microloan Program SBA. Мікрофінансування дозволяє підтримувати малий бізнес, надаючи позики до 50 тис. дол. США, що може бути особливо корисним для стартапів і бізнесів, які тільки розпочинають діяльність.

Крім того, в США діють спеціальні програми кредитування для ветеранів, жінок-підприємців та представників меншин, які можуть мати ускладнений доступ до традиційного кредитування. Наприклад, через програми Veteran's Advantage та Women's Business Centers надається допомога у вигляді кредитів та

бізнес-консультацій. SBA також реалізує спеціальні програми для бізнесів, якими володіють представники меншин, забезпечуючи таким підприємствам додаткові ресурси та підтримку.

Окрім банківського фінансування, малий бізнес в США має доступ до альтернативних джерел кредитування. Інтернет-платформи, такі як Kabbage, OnDeck і LendingClub, пропонують швидкі кредити через онлайн-заявки та забезпечують прозорість і простоту процесу. Також активно розвивається краудфандинг через платформи, де бізнеси можуть залучати кошти від інвесторів або приватних осіб. Краудфандинг – це спосіб фінансування проєктів або підприємств за допомогою залучення коштів від великої кількості людей, як правило, через інтернет-платформи. Ідея полягає в тому, що замість отримання великих сум від одного інвестора, організатори краудфандингової кампанії збирають багато невеликих внесків від широкої аудиторії. Цей тип фінансування стає особливо популярним серед стартапів та інноваційних бізнесів.

Також слід відмітити, що в США існує широкий вибір грантів для малого бізнесу, які надаються на федеральному, штатному та місцевому рівнях. Такі гранти не вимагають повернення і можуть бути використані для досліджень, розробки інноваційних продуктів або розвитку бізнесу в пріоритетних для економіки сферах. Наприклад, програма Small Business Innovation Research (SBIR) надає гранти підприємствам, які займаються інноваціями і технологічним розвитком [1].

В США діють також програми фінансової підтримки для малого та середнього бізнесу у кризових ситуаціях, як-от під час стихійних лих або економічних криз. Під час пандемії COVID-19 було реалізовано програму Paycheck Protection Program (PPP), яка надавала позики з можливістю прощення, якщо компанія використовувала кошти на зарплати та певні інші витрати. SBA також реалізує програми допомоги під час стихійних лих, які підтримують бізнеси в регіонах, постраждалих від природних катастроф.

Отже, система кредитування малого та середнього бізнесу в США ефективно сприяє розвитку підприємництва завдяки комплексній підтримці, зокрема через державні гарантії, доступ до мікрофінансування, гранти та альтернативні фінансові платформи. Це дозволяє створювати сприятливі умови для малого бізнесу, зменшувати фінансові ризики, а також стимулює розвиток інновацій і залучення інвестицій в економіку країни.

У Німеччині роль кредитування малого та середнього бізнесу виконує державний банк KfW (Kreditanstalt für Wiederaufbau). Він надає пільгові кредити малим та середнім підприємствам, підтримуючи довгострокові інвестиційні проєкти. KfW співпрацює з комерційними банками, які можуть подавати заявки на пільгові кредити для малого та середнього бізнесу від імені підприємців. Ця модель успішно працює завдяки тому, що ризики, пов'язані з наданням кредитів, розподіляються між KfW та комерційними банками, що сприяє розвитку підприємництва у країні.

У Німеччині існує кілька програм кредитування для малого та середнього бізнесу, які надаються державними та комерційними банками за підтримки

держави. Основним інструментом для такого фінансування є банк розвитку KfW (Kreditanstalt für Wiederaufbau), який пропонує пільгові кредити, гранти та фінансові послуги. Ключовими програмами кредитування для малого бізнесу в Німеччині є [2-3]:

KfW StartGeld (KfW Start-Up Loan). Ця програма спрямована на підтримку підприємців-початківців та малих бізнесів, що працюють на ринку менше трьох років. Програма пропонує кредити до 125 000 євро для фінансування стартових витрат, купівлі обладнання, оренди приміщень та інвестицій у бізнес. Особливості програми - вигідні відсоткові ставки та гнучкі умови погашення, необов'язкова наявність власного капіталу, державна гарантія до 80% кредиту, що знижує ризики для комерційних банків.

ERP-Gründerkredit – Universell (ERP Start-Up Loan – Universal). Ця програма спрямована на підтримку новостворених бізнесів, стартапів і компаній, які мають інноваційний потенціал. Програма дозволяє підприємствам фінансувати до 100% інвестицій та оборотного капіталу. Кредит надається до 25 млн євро, відсоткові ставки нижчі за ринкові, можливість розстрочки на довгий термін (до 20 років), державна підтримка через забезпечення кредитів гарантіями, що знижує ризики для комерційних банків.

KfW-Unternehmerkredit (KfW Entrepreneur Loan). Ця програма підтримує бізнеси, що вже функціонують більше п'яти років. Кредити надаються на розвиток і розширення бізнесу, включаючи купівлю обладнання, нерухомості, транспортних засобів тощо. Максимальний кредит – до 25 млн євро, довгострокове фінансування з вигідними відсотковими ставками, підтримка з боку держави через систему кредитних гарантій, гнучкі умови повернення кредиту.

ERP-Innovationsprogramm (ERP Innovation Program). Програма підтримує інноваційні бізнеси, особливо у сфері наукових досліджень і розробок. Це стимулює розвиток технологій, які можуть покращити конкурентоспроможність німецького бізнесу на світовому ринку. Фінансування здійснюється до 100% вартості інноваційного проєкту, існують пільгові відсоткові ставки, знижені для інноваційних компаній, надання довгострокових кредитів з можливістю відстрочення платежів на початковому етапі реалізації проєкту. Причому програма особливо корисна для наукоємних і високотехнологічних бізнесів.

Mikrokreditfonds Deutschland (German Microloan Fund). Цей фонд мікрокредитування призначений для мікропідприємств, які потребують фінансової допомоги в розмірі до 20 000 євро. Програма підтримується урядом Німеччини та орієнтована на невеликі бізнеси, які часто не можуть отримати кредит у звичайних банках. Надаються кредити до 20 000 євро, спрощена процедура подачі заявки та швидке ухвалення рішення, вигідні відсоткові ставки і доступ до консультаційних послуг для бізнесу. Такі програми підходять для дуже малих підприємств і самозайнятих осіб.

Банківські програми з кредитними гарантіями Länderbanken (Регіональні банки). Крім національних програм, у Німеччині діють регіональні банки (Länderbanken), які також надають підтримку малому бізнесу у вигляді

кредитних гарантій та консультацій. Кожна земля Німеччини має свої спеціальні програми, що враховують особливості регіональної економіки. Надаються спеціалізовані кредити для розвитку бізнесу в регіональних пріоритетних галузях, існують гарантії для зниження ризиків кредитування, а також є гранти і субсидії для малого бізнесу, який працює в сільській місцевості або в депресивних регіонах.

Таким чином, кредитування малого бізнесу в Німеччині підтримується широким спектром державних програм і кредитних продуктів, орієнтованих на різні потреби підприємців. Високий рівень державних гарантій, низькі відсоткові ставки, довгострокові кредити та мікрокредитування дозволяють малому бізнесу отримувати фінансування на вигідних умовах, що сприяє розвитку економіки та підприємництва.

У Японії існує кілька державних і приватних програм кредитування для малого та середнього бізнесу, метою яких є підтримка підприємництва, інновацій та економічного зростання. Державні банки та урядові організації надають широкий спектр програм кредитування, адаптованих під потреби бізнесу, який стикається з фінансовими труднощами, або націлений на розвиток інноваційних продуктів та послуг.

Japan Finance Corporation (JFC) – основний державний банк, який надає кредити малому та середньому бізнесу в Японії. Його мета – підтримувати малий бізнес, особливо у сферах інновацій, експорту, зелених технологій та розвитку місцевих громад. Основні програми включають [4]: Micro Business and Individual Unit Loans – ця програма орієнтована на дрібні підприємства та індивідуальних підприємців, які стикаються з труднощами у залученні фінансування з комерційних банків. Максимальна сума кредиту досягає 48 мільйонів єн (близько 400 тис. дол. США). Environmental and Energy Measures Loans – кредити для підприємств, які займаються екологічними та енергозберігаючими проектами. Challenge Support Loan - кредит для підприємців, які започатковують новий бізнес або впроваджують нові продукти чи послуги на ринку.

Shoko Chukin Bank – державний банк, який спеціалізується на підтримці малого та середнього бізнесу, особливо кооперативів та компаній, які об'єднуються для спільної діяльності. Він пропонує пільгові кредити з низькими відсотковими ставками, зокрема для підприємств, які постраждали від стихійних лих або економічних криз [5].

Програма регіональних фінансових корпорацій (Local Public Finance Corporations). Кожен регіон Японії має свої програми кредитування, адаптовані під місцеві особливості економіки. Регіональні фінансові корпорації надають кредити для розвитку бізнесу, який важливий для конкретної префектури або міста. Це дозволяє підтримувати місцеві стартапи та бізнеси, що працюють у пріоритетних для регіону галузях. Тут діють спеціальні умови для малих бізнесів, що працюють у сільській місцевості або в депресивних районах, пільгові кредити надаються для підприємств, які створюють робочі місця в регіоні.

SME Support Japan – урядова агенція, яка надає різні види підтримки для технологічних стартапів та інноваційних підприємств. Вона забезпечує не лише фінансову підтримку, а й консультації, навчання та послуги з експорту продукції. Це Start-Up Loans – кредити для інноваційних стартапів та технологічних підприємств, R&D Loans – кредити для досліджень і розробок, орієнтовані на нові продукти або послуги. Export Promotion Loans – програма підтримки бізнесів, що мають потенціал до виходу на міжнародні ринки, включаючи кредити для експорту товарів і послуг [4].

Крім того, в Японії існує розвинена мережа кредитних спілок та кооперативів, які обслуговують малий бізнес і надають їм пільгові кредити. Такі організації є особливо популярними серед дрібних підприємців і працюють у всіх сферах економіки, забезпечуючи фінансування з вигідними умовами, наприклад, можливість отримання невеликих позик без застави, низькі відсоткові ставки.

Японський уряд також підтримує інноваційний бізнес через гранти, які можна використовувати для досліджень і розробок (R&D), впровадження нових технологій та розвитку екологічних проєктів.

У періоди економічних криз, таких як пандемія COVID-19, японський уряд швидко вводив спеціальні програми кредитування та субсидії для малого бізнесу. Програми підтримки включають субсидії на зарплати працівників, пільгові кредити з низькими відсотками або відстрочені платежі за вже існуючими позиками [4].

Отже, кредитування малого бізнесу в Японії значно підтримується державними структурами і банками, які надають гнучкі умови та пільгові ставки для розвитку бізнесу. Особлива увага приділяється інноваціям, зеленим технологіям та розвитку місцевих громад. Завдяки широкому вибору програм фінансової підтримки, підприємці можуть отримувати необхідні ресурси для розвитку та стійкості свого бізнесу.

У Великобританії малий бізнес активно використовує краудфандингові платформи та альтернативні джерела фінансування. Такі платформи, як Funding Circle та Zora, дозволяють малому бізнесу отримувати кошти від інвесторів та приватних осіб через онлайн-сервіси. Великобританія також має державні програми, що стимулюють краудфандинг як спосіб фінансування, а уряд надає гарантії для інвесторів, що знижує ризики вкладень у малий бізнес. Програма державного банку British Business Bank – Enterprise Finance Guarantee (EFG) – це програма кредитних гарантій для бізнесів, які не мають достатнього забезпечення для отримання комерційного кредиту. Вона покриває до 75% від суми кредиту, що знижує ризики для банків і робить кредитування доступнішим для малого бізнесу. Start Up Loans – позики для підприємців, які тільки запускають свій бізнес. Позику можна отримати до 25 000 фунтів стерлінгів з фіксованою ставкою відсотка та терміном до 5 років. Крім фінансової підтримки, програма пропонує консультації та наставництво. У відповідь на кризу COVID-19 уряд Великобританії запровадив низку тимчасових програм для підтримки малого бізнесу, наприклад, кредити до 50 тис. фунтів стерлінгів для бізнесів, які

постраждали від пандемії, з дуже вигідними умовами (0% річних у перший рік, а потім 2,5% на рік), а також програми кредитування до 5 млн. фунтів стерлінгів для бізнесів, які постраждали від COVID-19. Держава забезпечувала 80% відшкодування по кредиту банкам, що знижувало ризики для кредиторів [6].

Prince's Trust Enterprise Programme – програма, яка підтримується благодійним фондом Prince's Trust і націлена на молодих підприємців віком від 18 до 30 років, які бажають розпочати власну справу. Окрім фінансування, програма пропонує навчання, консультації та наставництво. Така програма надає можливість отримати безвідсоткові кредити до 5 тис. фунтів стерлінгів [6].

У Великобританії також популярні кредитні спілки та краудфандингові платформи, які надають додаткові можливості для фінансування малого бізнесу. Кредитні спілки надають кредити малому бізнесу на гнучких умовах і знижують вимоги до забезпечення, оскільки часто працюють на місцевому рівні. А краудфандингові платформи, такі як Crowdcube та Seedrs, дозволяють підприємцям залучати кошти шляхом інвестування від багатьох людей, що може забезпечити фінансування для нових ідей та стартапів.

Community Development Finance Institutions – ці фінансові установи спеціалізуються на підтримці бізнесів, які не можуть отримати доступ до традиційного банківського фінансування [6]. Вони надають кредити на розвиток бізнесу та фінансують проекти, що створюють робочі місця і стимулюють економічний розвиток у місцевих громадах. В основному такі програми направлені на фінансування бізнесів, які стикаються з труднощами у залученні коштів від банків, на підтримку соціальних і комерційних проектів, що сприяють розвитку місцевих громад.

Таким чином, досвід різних країн у сфері кредитування малого та середнього бізнесу демонструє, що успішне кредитування можливе завдяки збалансованій підтримці з боку держави, залученню інноваційних фінансових технологій та активному використанню державних гарантій. Україна може використовувати ці приклади для розвитку власної системи підтримки малого та середнього бізнесу, створюючи сприятливі умови для розвитку малого бізнесу через пільгове кредитування, гарантії та співпрацю з фінансовими технологічними платформами.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Адміністрації малого бізнесу США. U.S. Small Business Administration (SBA). URL: <https://www.sba.gov/>
2. Офіційний сайт Міністерства економіки Німеччини: Federal Ministry for Economic Affairs and Climate Action. URL: <https://www.bundesregierung.de/>
3. Офіційний сайт Німецького банку розвитку: KfW Bank. URL: <https://www.kfw-entwicklungsbank.de/>
4. Офіційний сайт Japan Finance Corporation. URL : <https://www.jfc.go.jp/>
5. Офіційний сайт Shoko Chukin Bank URL: <https://www.shokochukin.co.jp/>
6. Офіційний сайт British Business Bank. URL: <https://www.british-business-bank.co.uk/>